

NARRATIVA I POESIA

Mercat d'històries. Relats i poemes d'Àfrica i el Carib. Prefaci d'Abdourahman A. Waberi. Traductors: Pere Comellas, Xavier Pàmies, Mireia Porta, Ariadna Martín, Zoraida de Torres Burgos i Dolores Udina. ICÀRIA EDITORIAL. Barcelona, 2003.

Amb un elogi del nomadisme entès com una necessitat oposada al vagareig, arrenca una antologia que aplega veus molt diverses i poc conegudes del continent africà. La curiositat intel·lectual i generosa d'Agustí Bartra ja intervenia l'any 1964 en un pròleg al llibre *Adán negro: poetas negros de lengua francesa* sobre la necessitat o llibertat de la negritud. Aleshores els supòsits de Bartra avançaven a partir del text sartrià per concloure brillantment que la diferència entre la poesia d'Occident i neoafricana era que la primera naixia per expressar i que en la segona "seres y objetos surgen en virtud de un conjuro y hacen más que expresarse: existen".

La visió auroral de Bartra valia per a una poesia francòfona de constant nostàlgia africana. En català, doncs, el coneixement d'aquesta literatura era essencialment poètic. I ho ha estat també en el present. Només cal recordar les bones versions de poesia africana oral realitzades per Josep-Ramon Bach a *Ploma blanca*. I el fet no és estrany perquè la narrativa breu ha estat considerada un gènere menor a l'Àfrica fins a la Segona Guerra Mundial, molt a remolc de la novel·la i del conte

Altres veus orals

SUSANNA RAFART



VÉRONIQUE TADJO ÉS DOCTORA EN CIVILITZACIÓ AFROAMERICANA PER LA SORBONA

oral. Sidi Seck ha estat un dels introductors d'aquest darrer en les edicions Kora, amb la publicació de *Contes de la sabana africana*, de Birago Diop (1906), que transcriu les històries sentides als griots o persones que canten acompanyades d'instruments musicals i que són els veritables portadors de la saviesa col·lectiva dels pobles de la sabana. Tanmateix, aquest ha estat el perill de la literatura africana fins fa poc: l'haver de perpetuar inexcusablement aquesta identitat. Tal com afirmava l'autora senegalesa Catherine N'Diaye en el relat *¿Qué permanece en la memoria de los*

hombres? ocorre que "todo empieza por una lectura atenta de los signos de pertenencia: el mapa del pelo crespo, el lunar debajo del dedo gordo del pie izquierdo que se transmite sin falta; el resto sólo son detalles, producto azaroso de la genética [...]. Nos educan en la idea de preservar esta pertenencia fundamental". Aquesta és la raó fonamental per la qual, des d'aquí, també resulta difícil distingir les propostes dels diferents autors, ja que tot ens arriba en el sac de la multiculturalitat indifferenciada.

L'antologia present és una prova de la diversitat de materials de les literatures africanes,

sempre, però, provinents de llengües de prestigi, l'anglès, el francès o el portuguès. Hi trobem, per exemple, una narració de Germano Almeida, *La senyora Guiomar*, un text en què es relativitzen els enganys derivats de la pobresa, amb un humor elaborat i amb una contrastada incorporació de l'estil de García Márquez. Molt més arriscada és la veu de Robert Antoni, nascut a Trinitat i estudis de la literatura anglosaxona, que, partint dels costums tradicionals, incorpora un realisme màgic de procedència occidental a unes històries sorprenents molt més deutores de

Hrabal que del fons oral autòton. En aquest autor conviuen amb fortuna ambdues expressions, la seva ploma nerviosa capta la força del monòleg dels seus personatges i el to inversemblant de l'anècdota s'amaixeix amb una gran càrrega d'ironia.

APORTACIÓ MOLT POSITIVA

Tot i que una obra de les característiques de *Mercat d'històries* pugui tenir alguna caiguda –ja sigui pels autors escollits o pels seus textos–, l'aportació és molt positiva. Veus com les d'Ananda Devi, escriptora nascuda a l'illa Maurici, se'ns donen a conèixer amb força, des d'un lirisme gens complaent i molt concís. Véronique Tadjo, nascuda a París, és doctora en civilització afroamericana per la Sorbona. En la seva obra, la presència del diàleg amb els morts és constant, així com l'exploració de les arrels tradicionals, tant pels temes com per la seva formalització.

La poesia també hi té cabuda amb les veus d'Helon Habila de Nigèria i de Hamid Skif d'Algèria. Aquest darrer basteix una obra reivindicativa des del lirisme més personal i amb un llenguatge concret que recupera els ritmes i la senzillesa de la poesia tradicional amb la incorporació d'un cert expressionisme d'arrels occidentals.

L'antologia ha estat promoguda per l'Associació Cultural Translit, creada a Barcelona l'any 1993 amb la idea de potenciar les literatures no europees a la península i s'inscriu dins les jornades anomenades també *Mercat d'històries*, que se celebren des del 10 fins al 14 de desembre al CCCB (www.pangea.org/translit).

POESIA

Victor Sunyol, *Stabat*. PROA. Barcelona, 2003.

D'estar només

ANTONI CLAPÉS

El darrer lliurament poètic de Víctor Sunyol no hauria de passar desapercebut, si de debò es pretén el debat sobre la poesia i la seva pràctica com ha semblat insinuar-se rere alguns papers que han intentat fer soroll. Caldria prestar tota l'atenció a un llibre i a una obra que obre camins insospitats, perspectives en el límit, finestres en la cambra pútrida del neonoucentisme que agarbona, ara més que mai.

Perquè es tracta del llibre de poemes més important que s'ha editat a Catalunya en els darrers vint anys, no solament per la densitat dels textos poètics que s'ofereixen al lector sinó perquè marca una fita decisiva en un camí d'exploració intel·lectual que transcendeix l'àmbit personal per esdevenir referent col·lectiu (generacional?) d'una nova manera d'entendre la creació poètica i la relació entre la poesia i el llenguatge (poètic). És un llibre que se situa en una altra dimensió de la pràctica poètica.

Si la poesia és l'intent tot just l'intent de dir l'indicible, vorejant els límits, l'ús extrem i ariscat d'un llenguatge on ubicar el discurs, on habitar, *Stabat* és, en ell mateix, la poesia. Poesia pensant: pensar el pensament d'"una altra manera".

Poesia intraduble, fins i tot en el si de la mateixa llengua. Incomentable, doncs.

PROJECTE GESTAT EL 2000

Stabat és un projecte que l'autor va començar a gestar a finals del 2000, i que va ser dut a la pràctica a finals de l'any següent, durant l'estada que Sunyol va fer a Tamdaght, al sud del Marroc. Allí, en l'aridesa de l'indret, en l'ascens d'una vida de radical elementalitat i aïllament, el poeta va fer els poemes que ja duia escrits en el cervell. (Que ningú no cerqui, però, una guia de llocs ni d'experiències viscudes: *Stabat* és un llibre que no admet referents externs concrets.) Poc importa que en el

leitmotiv del llibre fossin els vint-i-un tercets del conegut cant litúrgic de Giacomone de Todi o les set darreres paraules de Crist a la creu. Sunyol només ho va prendre com a punt de partida: mots-motiu, un referent del qual, a partir del poema tretzè, el poeta comença a desempallegar-se'n: ja li fa nosa tota referencialitat: només li interessa la imatge de la Pietat –la mare amb el fill mort als braços–, el poeta davant del cadàver que és la llengua: treballar amb la llengua morta, en la qual la poesia no s'hi pot reconèixer. (Víctor Sunyol ha desenvolupat una carrera intel·lectual de reconstrucció, a partir de la desconfiança amb la llengua: camí que va iniciar Von Hofmannsthal, i que va continuar amb Mauthner, Wittgenstein, Heidegger, Beckett, Zambrano i Valente: cerca de la llengua originària, la llengua pura: "El ple parlar és parlar des de la mudesa, violentant la llen-

gua". No és aquest el sentit hòlderlinià del Pal·lash, Pal·lash?)

És en el poema VI del llibre que el poeta desenvolupa la nova llengua: fins aleshores havia parlat de la impossibilitat de dir amb el llenguatge, acceptant d'estar enfront del seu cadàver: una llengua sense present ni futur. A partir d'aquest poema comença a bastir (i a escriure en!) la nova llengua, "feta de preposicions només, i de conjuncions (i potser algun adverb) [...] amb una sintaxi neta [...] desterrant verbs, substantius, adjectius i tota la faramalla". El llenguatge primigeni: "Només per de dintre prou [...] la pedra / que ja no cerca / sinó pedra". L'ésser i el llenguatge (nou) es fonen en la imatge de la pedra; i a partir d'aquest punt se segueixen els dos camins en un: el de l'ésser i el del llenguatge.

(Sunyol es val de la pedra, a *Stabat* i a l'obra posterior, com a oracle i testimoni: de seguida revé a la memòria el nom de Trakl.)

LLENGUA DINS LA LLENGUA

Si abans Sunyol havia violentat la llengua fins a arribar a destruir-la, amb *Stabat* tracta de recompondre els fragments de la destrucció: inventant una

llengua dins la llengua, una llengua autòctona amb la qual sigui possible, encara, dir. La llengua del nemòleg: la parla de ningú.

En aquesta breu ressenya no hi ha espai per endinsar-se en el llibre. Sortosament, però, és el mateix autor qui, en el mateix *Stabat*, acompanya el lector amb uns comentaris que no volen pas esdevenir una hermenèutica entorn el llibre i les seves circumstàncies.

Stabat s'articula com un tot en què conviu el poema, les notes de redacció del poema i una poètica eixida després de l'escriptura del poema: un complement que ajuda a la comprensió de la doble reflexió que conté el conjunt. (De fet, en una primera redacció del llibre, Sunyol havia exclòs la poètica i la disposava a part, en un recull anomenat *Iuxta: text al "costat de"*.)

Prendre el llibre, fer una primera lectura completa (poemes, notes i poètica); continuar amb una segona lectura, ara només de la poètica; finalment, endinsar-se amb successives lectures només dels poemes: talment una nou, de la qual cal rompre la closca per assaborir-ne el fruit: assaborir-lo amb tots els matisos i poètics.